

Сухорукова Анна Леонидовна

Багмет М.О., д. ист. н., професор; Ляпіна Л.А., ст. преподаватель
Миколаївський державний гуманітарний університет ім.П. Могили

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ГАРМОНІЗАЦІЇ МІЖЕТНІЧНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ.

Процеси державотворення в незалежній Україні переконливо свідчать, що важливим консолідуючим чинником постає ідея усвідомлення всіма громадянами причетності до творення на українській землі правового, демократичного суспільства. Тому першочерговим головним завданням стало здійснення зваженої й ефективної етнонаціональної політики, де одним із пріоритетних напрямків є забезпечення прав національних меншин.

Формуючи політико-правовий механізм регулювання етнонаціональних відносин Україна виходить з безумовного визначення верховенству закону, а також норм міжнародного права. Політико-правовий фундамент у галузі міжетнічних відносин як в цілому, так і безпосередньо у сфері етнокультурного відродження та розвитку національностей становлять Декларація прав національностей України, Закони України “Про національні меншини в Україні”, “Про громадянство”, “Про мови в Українській РСР”, “Основи законодавства України про культуру”, Конституція України тощо. Ці законодавчі документи спрямовані на побудову багатокультурного українського суспільства, відновлення у всій повноті духовного життя етнічних меншостей на принципах врахування інтересів відносно мови, культури, традицій та створення для цього відповідних сприятливих умов. Основні положення цих документів направлені на відродження і розвиток соціально-економічного, політичного та культурного життя національних меншин і отримали високу оцінку різних міжнародних організацій.

В наш час формуються основні засади політико-правової бази етнонаціональних відносин, які забезпечують оптимальний баланс інтересів титульної нації та етнічних меншин.

Одним із перших законодавчих актів української держави, де чітко сформульовані акценти на досягнення рівноправного співіснування в нашому суспільстві різних національних меншин, є Декларація про державний суверенітет України, яка прийнята Верховною Радою Української РСР 16 липня 1990 р. Саме в даному документі, вперше наголошується на те, що “громадяни Республіки всіх національностей становлять народ України, який є єдиним джерелом державної влади”. Декларацією також забезпечується рівність перед законом усіх громадян, незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової та національної приналежності тощо, а також гарантується усім національностям що проживають на території української держави, право їх вільного національно-культурного розвитку.

Дуже важливим законодавчим актом в даному плані є Декларація прав національностей України, прийнята 1 листопада 1991 р. Вона проголосила рівноправність усіх етнічних складових українського суспільства, зокрема - рівність політичних, економічних, соціальних та культурних прав; заборону дискримінації за національною ознакою; зобов'язання держави щодо створення належних умов для розвитку всіх національних культур; вільне користування різними мовами у всіх сферах суспільного життя; право на культурно-національні громадські об'єднання тощо.

Юридичною основою етнонаціональної політики України став прийнятий Верховною Радою України у червні 1992 р. Закон "Про національні меншини в Україні", в якому визначені основні гарантії національних меншин на національно-культурну автономію, створення умов для відродження і розвитку їхньої культури; свободу творчості; доступ до надбань світової культури. Згідно зі ст.8 цього закону в місцях компактного проживання, де більшість населення становлять особи з тієї чи іншої національної меншини, їхня мова може використовуватись в роботі державних органів, підприємств, організацій і громадських об'єднань нарівні з державною мовою.

Політичні права національних меншин гарантуються ст. 9 та 14 даного закону. Так, відповідно до ст. 9 особи з числа національних меншин мають право обиратися або призначатися на рівних підставах на будь-які посади в органи влади, місцевого і регіонального самоврядування, в армії, на підприємствах, в установах та організаціях. Крім того громадські об'єднання етнічних меншин відповідно до ст. 14 закону мають право висувати своїх кандидатів у депутати на виборах до місцевих і центральних органів влади.

Принципове значення для забезпечення прав національних меншин має Конституція України, в якій закріплені найважливіші положення чинного законодавства щодо утвердження принципу рівності громадських прав і свобод, незалежно від етнічного походження, раси, віросповідання, мовних або ін. ознак.

Вагоме місце у задоволенні освітніх потреб займає також Державна програма відродження і розвитку освіти національних меншин в Україні, на 1994 – 2000 рр, яка була розроблена Міністерством освіти України, Міністерством України у справах національностей, міграції та культур, Радіо (нині Державний комітет України у справах національностей та міграції) національних товариств України. У даній програмі пріоритетними напрямками є оптимізація мережі навчально-виховних закладів відповідно до національного складу регіонів України; підготовка та перепідготовка національно-педагогічних кадрів; здійснення різноманітних заходів щодо створення умов функціонування навчально-виховних закладів, які забезпечують можливості відродження і розвитку національних меншин.

Короткий аналіз перелічених документів дозволяє зробити висновок, що через систему законодавчих актів, які регламентують діяльність у сфері

міжетнічних відносин, українська держава, по-перше, визначає поліетнічний характер розбудовуючого суспільства й підтверджує право всіх його членів на збереження та популяризацію їхньої культурної спадщини. По-друге, проголошуються права усіх громадян на рівність перед законом, поважаючи їхнє етнічне походження і гарантується певна й рівноправна участь осіб, які належать до різних національних меншин у всіх сферах життя. По-третє, в новостворюваній державі високо оцінюється внесок етнічних спільнот у розвиток українського суспільства й тому вона сприяє їхньому розвитку, підтримує атмосферу взаєморозуміння і взаємодії між усіма етнічними компонентами.